

Råstofstyrelsen
mlsa@nanoq.gl

Høringssvar til "Høring af VSB- og VVM-redegørelse for sjældne jordartsprojektet ved Kuannersuit (Kvanefjeldet)"

09-06-2021
Sagsnr. 2021 - 10289
Akt nr. 16902109

Postboks 1029
3900 Nuuk

Tlf: +299 34 50 00
Email: ikin@nanoq.gl
www.nanoq.gl

Nedenfor følger Departementet for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirkes (IKTIN) bemærkninger til VVM-redegørelse for sjældne jordartsprojektet ved Kuannersuit (Kvanefjeldet).

Verdensarvsområdet KUJATAA

Af VSB redegørelsen på s. 130 fremgår det, at "*Kulturarv og områder af arkæologisk betydning behandles i detaljer i VVM for Kvanefjeld.*". IKTIN har læst de afsnit i VVM redegørelsen, som berører kulturarv, herunder også Verdensarvsområdet KUJATAA (KUJATAA), og finder ikke, at redegørelsen for særligt KUJATAA er fyldestgørende. Dette skal ses i lyset af, at KUJATAAs kulturarvsværdier udgøres af flere forskelligartede elementer, og at der ud over de nationale regler for området også stilles internationale krav for, at området kan forblive på UNESCOs verdensarvsliste.

De kulturarvsværdier, som sikrer et områdes optagelse på UNESCOs verdensarvsliste betegnes OUV (Outstanding Universal Value), og udgøres i dette tilfælde af både fortidsminder og levende kulturarv. Det samlede landskab med græsgange, marker, ruiner og nutidige bygninger er et enestående eksempel på menneskers bosættelse og arealanvendelse i Arktis, hvilket repræsenterer en unik landbrugskultur. Kujataa repræsenterer den første europæiske bosættelse i den nye verden og den tidligste indførelse af landbruget i Arktis.

Det kan konstateres at VSB og VVM redegørelserne ikke indeholder en decideret "*vurdering af virkninger på kulturarven*" (HIA) jf. Selvstyrets bekendtgørelse nr. 38 af 1. oktober 2020 om vurdering af aktiviteterets virkning på kulturarven i kulturhistoriske område. Som det fremgår af § 24 a, stk. 1, i Inatsisartutlov nr. 11 af 19. maj 2010 om fredning og anden kulturarvsbeskyttelse af kulturminde, som ændret ved Inatsisartutlov nr. 5 af 12. juni 2019, er aktøren i dette tilfælde heller ikke forpligtet til at udarbejde en HIA, idet aktiviteten ikke ligger i et kulturarvsbeskyttet område. IKTIN deler dog Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu's (NKA) bekymring, hvad angår den negative påvirkning miniprojektet kan have på den del af Verdensarvsområdets OUV, som udgøres af det levende kulturlandskab – fåreholderkulturen (NKAs høringssvar til "Høring af VSB- og VVM-redegørelse for sjældne jordartsprojektet ved Kuannersuit (Kvanefjeldet)" dateret 21. maj 2021). Af NKA's høringssvar fremgår følgende:

"NKA mener derfor ikke, at GME's fremsendte VVM/VSB materiale forholder sig kritisk nok til Kvanefjeldsprojektets potentielle negative indvirkning på verdensarvsområdets levende kulturarvsværdier, idet man i VVM'en blot konkluderer: "With the closest UNE-

SCO World Heritage listed site 18 km away, the Project will have no impact on any protected areas” (afsnit 2.5.7 s.35). NKA er af den holdning, at Kvanefjeldsprojektet vil få en betydelig negativ påvirkning på verdensarvsområdets OUV, hvis det medfører at nogle af fåreholderne oplever ringere vilkår i forhold til deres produktion, eller hvis nogle fåreholdere helt opgiver erhvervet.”

IKTIN kan tilslutte sig ovenstående bekymring.

IKTIN skal derfor gøre opmærksom på, at hvis UNESCO finder, at KUJATAAs OUV er truet, kan UNESCO sætte KUJATAA på UNESCOs ”dangerliste” og i yderste konsekvens fjerne KUJATAA fra verdensarvslisten.

Beskyttelse af fortidsminder

IKTIN skal derudover gøre opmærksom på følgende regler i forbindelse med beskyttelse af fortidsminder.

Det grundlæggende formål med Inatsisartutlov nr. 11 af 19. maj 2010 om fredning og anden kulturarvsbeskyttelse af kulturminder (kulturmindeloven) er at værne om kulturminderne som en del af Grønlands kulturarv og som bidrag til en forståelse af Grønlands kulturhistorie.

I loven defineres kulturminder som jordfaste fortidsminder, bygninger samt kulturhistoriske områder.

Jordfaste fortidsminder er fysiske spor af menneskelig virksomhed, der er efterladt fra tidligere tider og den sammenhæng, de er anbragt i. Definitionen omfatter blandt andet ruiner, bopladser, nedlagte kirkegårde, teltringe, køkkenmøddinger, grave, markanlæg, stendiger, varder og stensætninger og den sammenhæng, de er anbragt i.

Sammenhængen mellem fortidsminderne er af væsentlig betydning, idet denne afspejler fortidsmindets historie og de tilknyttede aktiviteter. Sammenhæng mellem fortidsminderne betyder, at et fortidsminde ikke ansues isoleret, men at dets omgivelser samt den historiske anvendelse inddrages. Som eksempel kan nævnes den særlige kontekst, der er mellem en boplads og en nærliggende gravplads.

Alle jordfaste fortidsminder fra før år 1900, herunder ruiner, bopladser, grave og gravpladser, er fredede. Fritliggende grave fra år 1900 og senere er også fredede.

NKA træffer afgørelse om fredning af anlæg fra år 1900 og senere, herunder jordfaste fortidsminder, hvis bevarelse på grund af deres historiske værdi er af væsentlig betydning.

Fredning bevirker, at det fredede ikke må beskadiges, ændres eller flyttes helt eller delvist. Inden for en afstand af 2 meter fra de jordfaste fortidsminder må der ikke foretages nogen aktiviteter og ved en afstand fra 2 til 20 meter fra de jordfaste fortidsminder må der ikke foretages nogen aktiviteter, bortset fra landbrugsmæssige aktiviteter og anlægelse af sti til de jordfaste fortidsminder.

Beskyttelse af fortidsminder i forbindelse med fysisk planlægning og jordarbejde

Efter kulturmindelovens § 11, stk. 1 skal NKA gennem samarbejde med plan- og rå-

stofmyndighederne og andre, der arbejder med udnyttelse af landets ressourcer, virke for, at jordfaste fortidsminder og den viden og information, de afgiver, sikres for eftertiden.

Hensigten er at sikre, at NKA, plan- og råstofmyndighederne og andre, der arbejder med udnyttelse af landets ressourcer har et samarbejde med henblik på sikring af jordfaste fortidsminder i forbindelse med den fysiske planlægning.

Bygherren skal derfor også ved større jordarbejder inddrage Grønlands Nationalmuseum og Arkiv i planlægningen, jf. § 11, stk. 4.

Vurderingen af, om et jordarbejde er større, indeholder momenter såsom, om jordarbejdet sker i byzone eller i det åbne land, den økonomiske baggrund samt formålet med jordarbejdet. Vandkraftværker, lufthavne, havne- og kajanlæg og større veje er eksempler på større jordarbejder.

NKA kan beslutte, at der skal foretages en arkæologisk besigtigelse af et område, hvis området er arkæologisk ukendt, eller der er begrundet formodning om jordfaste fortidsminder i området, jf. § 12, stk. 2 i kulturmindeoven.

Bestemmelsen har til formål at hindre igangsætning af jordarbejder i områder, der er arkæologiske ukendte, eller hvor der er en begrundet formodning om tilstedeværelse af jordfaste fortidsminder, inden der er foretaget en arkæologisk besigtigelse heraf. Hermed vil man undgå, at man ellers efterfølgende ville skulle standse jordarbejdet, hvis der måtte findes jordfaste fortidsminder i området.

En arkæologisk besigtigelse skal, efter kulturmindeovens § 12, stk. 3, udføres snarest muligt og være udført inden 9 måneder, medmindre særlige omstændigheder gør sig gældende. Fristen regnes fra tidspunktet for beslutning om foretagelse af arkæologisk besigtigelse er meddelt bygherren eller den, for hvis regning et jordarbejde skal udføres.

En arkæologisk besigtigelse vil i nogle tilfælde kunne medføre, at der efterfølgende træffes beslutning om en arkæologisk undersøgelse.

NKA kan efter kulturmindeovens § 13, stk. 2 beslutte, at der skal foretages en arkæologisk undersøgelse af et område, hvis NKA vurderer, at der er jordfaste fortidsminder i området.

Det er efter bestemmelsen NKA, som vurderer, om der er behov for at undersøge jordfaste fortidsminder nærmere ved hel eller delvis udgravning, eller om der for eksempel skal ske en anden dokumentation af fortidsmindet, hvorefter fortidsmindet kan dækkes til eller fjernes.

En arkæologisk undersøgelse knytter sig til det areal, der faktisk berøres af jordarbejde og nærliggende arealer, der berøres ved arbejde som kørespor, teltlejre og lignende.

En arkæologisk undersøgelse adskiller sig fra en arkæologisk besigtigelse i ved at omfatte sikring og udgravning af fortidsmindet, hvorimod den arkæologiske besigtigelse er en kortlægning af området.

Den arkæologiske undersøgelse er en hel eller delvis undersøgelse af de berørte jordfaste fortidsminder med henblik på udgravning, sikring, vidensindsamling, dokumentation med videre.

Af § 13, stk. 4 fremgår, at har der forud for den arkæologiske undersøgelse været foretaget en arkæologisk besigtigelse, jf. § 12, skal såvel den arkæologiske besigtigelse som den arkæologiske undersøgelse være udført inden 18 måneder, medmindre særlige omstændigheder gør sig gældende.

Fristen regnes fra tidspunktet for beslutning om foretagelse af arkæologisk besigtigelse, jf. § 12, stk. 2, er meddelt bygherren eller den, for hvis regning et jordarbejde skal udføres.

Bestemmelsen indeholder dog mulighed for, at en arkæologisk undersøgelse kan strække sig udover 18 måneder i de tilfælde, hvor særlige omstændigheder gør sig gældende. Særlige omstændigheder kan være svære klimatiske forhold, meget store arealer, afsides beliggenhed, kostbar logistik og lignende.

Det er bygherren eller den, for hvis regning et jordarbejde skal udføres, som afholder udgifterne til en arkæologisk besigtigelse eller/og arkæologisk undersøgelse. Dette fremgår af kulturmindeovens § 14, stk. 1.

Det er NKA, som har kompetencen til at træffe afgørelse om, at jordarbejdet kan igangsættes i det omfang, det ikke berører jordfaste fortidsminder, en arkæologisk besigtigelse eller en arkæologisk undersøgelse, jf. kulturmindeovens § 15. Bestemmelsen indeholder et skøn, der indeholder kriterier såsom beskyttelsen af jordfaste fortidsminder, sikring af gennemførelsen af den arkæologiske besigtigelse henholdsvis undersøgelse, muligheden for igangsættelse af jordarbejdet, herunder væsentlige erhvervsinteresser.

Af § 16 fremgår, at hvis der findes et jordfast fortidsminde under jordarbejde, skal bygherren straks anmelde fundet til NKA, og arbejdet skal standses i det omfang, det berører fortidsmindet.

Det er herefter NKA som afgør, om en arkæologisk undersøgelse skal foretages, jf. § 13, stk. 2, eller om en fredningssag skal rejses. Bestemmelsen præciserer desuden, at anmeldelsespligten af fund påhviler bygherren.

Afsluttende bemærkninger

For verdenarvsområder generelt gælder, at aktiviteter uden for områderne kan have en negativ indvirkning på området OUV. Da KUJATAAs OUV bl.a. er båret af den grønlandske fåreholderkultur, er det af væsentlig betydning, at man sikrer at mineprojektet ikke får en negativ indvirkning på græsningsområder og de fåreholdere, der er med til at udgøre området OUV. Såfremt UNESCO finder, at KUJATAAs OUV har bevæget sig for langt væk fra optagelseskriterierne, vil UNESCO kunne fjerne KUJATAA fra Verdensarvslisten. IKTIN anbefaler derfor, at aktøren, Greenland Minerals A/S, anmodes om at udarbejde en HIA for KUJATAA i henhold til reglerne i *Selvstyrets bekendtgørelse nr. 38 af 1. oktober 2020 om vurdering af aktiviteterets virkning på kulturarven i kulturhistoriske område.*

Som det fremgår af redegørelsen for kulturmindeovens regelgrundlag, skal bygherren ved større jordarbejder inddrage NKA i planlægningen. Dette skal ske med henblik på at NKA kan sikre, at jordfaste fortidsminder og den viden og information, de afgiver, sikres for eftertiden. IKTIN forudsætter derfor, at dette også sikres, såfremt det påtænkte miniprojekt ved Kvanefjeldet realiseres.

Inussiarnersumik inuulluaqquilluta
Med venlig hilsen

Line Hasselriis